

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

مقایسه پیشرفت تحصیلی در معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد

شاهو شهانی^۱، شهرام حسن نژاد^۲، یاسر ساعی^۳، محمد محمدی^۴

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد امام خمینی سلماس

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد امام خمینی سلماس

۳- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد امام خمینی سلماس

۴- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد امام خمینی سلماس

shahoshahani1381@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه پیشرفت تحصیلی در معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد انجام شد. روش پژوهش حاضر پس‌رویدادی (علی-مقایسه‌ای) است. در پژوهش حاضر جامعه مورد مطالعه در پژوهش حاضر عبارت است از کلیه معلمان شاغل در آموزش و پرورش آذربایجان غربی در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ می‌باشد. در پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع پژوهش و جامعه مورد مطالعه، نمونه‌های پژوهش از بین معلمان آموزش و پرورش آذربایجان غربی با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد بود به این گونه که به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای سنجش انگیزه پیشرفت از تست هرمنس (۱۹۷۰) که توسط هومن و عسگری (۱۳۷۹) مورد تجدید نظر قرار گرفته استفاده شد. هرمنس (۱۹۷۰) بر مبنای دانش نظری و تجربی موجود درباره نیاز به پیشرفت و با بررسی بیشتر پژوهش‌های مربوط به موضوع نیاز به پیشرفت این پرسشنامه را ساخته است. استفاده از آزمون t مستقل نشان داد که بین دو گروه به لحاظ سن تفاوت معناداری وجود ندارد و بنابراین دو گروه به لحاظ سن همگن بودند. همان گونه که ذکر شد در بررسی مقایسه پیشرفت تحصیلی در معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد، هم در مطالعات پیشین چه در داخل کشور و چه در خارج از کشور در ابعاد مختلف تأیید شده، همان گونه که نتایج پژوهش حاضر دلالت می‌کند.

کلمات کلیدی: معلمان، پیشرفت تحصیلی، مدرسه، کارشناسی ارشد، کارشناسی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

در هر جامعه‌ای نوجوانان و جوانان سرمایه بالقوه آن جامعه هستند که بهداشت روانی آنان حائز اهمیت است، زیرا که نوجوانان و جوانان نقش مهم و تعیین کننده‌ای در ساختن جامعه دارند، لذا شناخت ویژگی‌های آنان می‌تواند کمک شایانی به والدین، مربیان و مسئولان امور در نحوه برخورد با آنها بنماید. برخی از روانشناسان معتقدند اگر نوجوان این دوره را بدون مشکل سپری نماید به بزرگسالی سالم تبدیل خواهد شد و نقش خود را به عنوان یک فرد به خوبی ایفا خواهد کرد اما اگر در این دوران مشکلاتی به وجود بیاید بهداشت روانی نوجوان از مسیر منحرف شده و به بیراهه کشیده می‌شود (صادقی، ۱۳۹۴).

موفقیت یا عدم موفقیت تحصیلی هر دو از مهم‌ترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی‌اند. پیشرفت تحصیلی در هر جامعه نشان‌دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف‌یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است؛ بنابراین نظام آموزشی زمانی کارآمد و موفق است که پیشرفت تحصیلی معلمان آن در دوره‌های مختلف دارای بیشترین رقم باشد (تمنائی فر و گندمی، ۱۳۹۰). پیشرفت تحصیلی به عوامل مختلفی بستگی دارد که بررسی این عوامل و تعیین سهم هر یک در پیشرفت تحصیلی به تعیین راهکارهایی برای شناخت عوامل مؤثر بر موفقیت و افت تحصیلی منجر خواهد شد و شناسایی این عوامل موجب تسهیل آماده‌سازی فراگیران برای ورود به دانشگاه و عملکرد تحصیلی بهتر آن‌ها در دانشگاه و همچنین جبران کاهش تعداد معلمان فارغ التحصیل و در نهایت اصلاح نرخ شکست و برنامه‌ریزی برای کاهش تکرار دوره در معلمان شده و به برنامه‌ریزان آموزشی کمک می‌کند تا عوامل مثبت اثرگذار را بهبود بخشند و از تأثیر عوامل منفی بکاهند. منابع نشان می‌دهند که عواملی چون فراگیر، آموزشگر، برنامه، تجهیزات و محیط آموزشی می‌توانند تأثیرات متفاوتی بر پیشرفت تحصیلی و یادگیری معلمان داشته باشند (سیف، ۱۳۹۸).

در مطالعات بسیاری سعی شده تا عوامل مؤثر بر افت تحصیلی در معلمان کشور بررسی کنند برخی از این عوامل متغیرهایی نظیر سن بالا، جنسیت مذکر، غیربومی بودن، اشتغال پاره‌وقت، متأهل بودن، پایین بودن سطح سواد والدین، معدل پایین دوران متوسطه، فاصله زیاد بین اخذ دیپلم تا ورود به دانشگاه، استفاده از سهمیه ایثارگران، میزان علاقه و انگیزه ناکافی به رشته تحصیلی و عدم امیدواری به آینده شغلی، حقوق ناکافی، ابتلا به افسردگی، عزت نفس پایین؛ تحصیل در دوره شبانه و یا ناپیوسته، عدم برنامه‌ریزی جهت مطالعه، عدم مشاوره تحصیلی، عدم حضور در کلاس درس را شامل می‌گردد (ابراهیم زاده، قربانی، نصریان، مردانی، ۱۳۹۴). حال با توجه به موارد ذکر شده در بالا علاقمندی یکی از عواملی است که می‌تواند با پیشرفت تحصیلی ارتباط داشته باشد. علاقه به شغل و رشته تحصیلی ریشه در عوامل مختلفی دارد و امروزه مطالعات زیادی در این زمینه انجام شده است. مقدم علاقمندی را متأثر از میزان ارضای نیازهای واقعی افراد می‌داند کاربن^۱ معتقد است که عوامل اقتصادی و اجتماعی از مهم‌ترین گرایش‌های شغلی و تحصیلی هستند. همچنین کلی^۲ علاقمندی را ناشی از سائق‌های معنوی، مادی و اجتماعی می‌داند و به‌طور کلی باید گفت که علاقت تحصیلی متأثر از عوامل فردی، اقتصادی، اجتماعی و تناسب محتوی با توانمندی‌ها و استعدادهای اشخاص دارد (عابدیان و شاه حسینی، ۱۳۹۵). یکی از تدابیر لازم برای بهینه‌سازی آموزش کشور،

^۱ karin

^۲ koli

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

پرداختن به مسائل و عوامل مؤثر بر رشد و پیشرفت تحصیلی معلمان است (رسولی خورشیدی، کدیور، صرامی و تنها، ۱۳۹۳). پیشرفت تحصیلی به طور وسیعی با هوش کلی مرتبط است، اما دیگر سازه‌های روانشناختی مانند انگیزش در زمینه‌های آموزشی نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی دارند (استنمایر و اسپناس، ۲۰۰۹). هر چند شناسایی تمامی تعیین کننده‌های مؤثر بر پیشرفت تحصیلی پیچیده است، اما شناسایی برخی از تعیین کننده‌های مؤثر، قدرت پیش‌بینی را تسهیل و متخصصین را در توسعه برنامه‌های مرتبط با مداخلات ارتقاء پیشرفت تحصیلی در میان معلمان یاری می‌دهد (حسینی، میرزایی، کرمی، حمزه، اشتریان و جلیلیان، ۱۳۹۶). پیشرفت تحصیلی معلمان عوامل مرتبط با آن، از اولویت‌های پژوهش در آموزش و از مسائل مورد توجه مدیران آموزش و پرورش است. وضعیت تحصیلی معلمان به دو جنبه پیشرفت و افت تحصیلی آن‌ها اطلاق می‌شود (مرادی، ۱۳۹۲). پیشرفت تحصیلی یکی از مهم‌ترین معیارهایی است که در بررسی توانایی معلمان برای اتمام تحصیلات دانشگاهی و رسیدن به مرحله فارغ‌التحصیلی در مراحل ادامه تحصیل نقش قابل توجهی را ایفاء می‌کند. این مفهوم یکی از مهم‌ترین پارامترهایی است که در پیش بینی وضعیت آتی فراگیران از لحاظ کسب صلاحیت و مهارت‌های علمی و عملی لازم مورد استفاده قرار می‌گیرد. معمولاً پیشرفت تحصیلی را با روش‌های مختلفی اندازه‌گیری می‌کنند که از جمله آن‌ها می‌توان به میزان پیشرفت در هر یک از دوره‌های آموزشی به‌طور مجزا، پیشرفت حاصله در مجموعه دوره‌های آموزشی، معدل تحصیلی سالیانه، معدل تحصیلی یک برنامه آموزشی اشاره نمود (سیف، ۱۳۹۸). معدل تحصیلی یکی از شاخص‌های متداول ارزیابی عملکرد تحصیلی است. بسیاری از دانشکده‌ها میزان حداقلی را به عنوان معیار قبولی در امتحانات یا به‌عنوان حد نصاب مورد نیاز برای ادامه تحصیل معلمان در نظر می‌گیرند. میزان این معیار در دانشکده‌های مختلف متفاوت است مثلاً در دانشگاه‌های ایرانی این مقیاس از صفر تا ۲۰ درجه‌بندی شده و معمولاً نمره بالاتر از ۱۴ به عنوان نمره قبولی در نظر گرفته می‌شود (سالاری، امامی سیگارودی، زائرثابت، شکیبیا، خجسته و شریفی، ۱۳۹۷). ارتباط علاقمندی با پیشرفت تحصیلی در مطالعات محدودی مورد بررسی قرار گرفته، بدیهی است که طراحی این نوع مطالعات می‌تواند به شناخت هر چه بیشتر نیم‌رخ تحصیلی معلمان و شناخت عوامل تأثیرگذار در تحصیل آن‌ها منجر شود. از این‌رو با توجه به مطالب مطرح شده، پژوهشگر در پی پاسخ به این سؤال است که آیا پیشرفت تحصیلی معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد متفاوت است یا خیر؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر پس‌رویدادی (علی - مقایسه‌ای) است.

جامعه، نمونه، و روش نمونه‌گیری

در پژوهش حاضر جامعه مورد مطالعه در پژوهش حاضر عبارت است از کلیه معلمان شاغل در آموزش و پرورش آذربایجان غربی در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ می‌باشد. در پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع پژوهش و جامعه مورد مطالعه، نمونه‌های پژوهش از بین معلمان آموزش و پرورش آذربایجان غربی با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد بود به این گونه که

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

(۶۵ معلم با مدرک کارشناسی و ۶۷ معلم با مدرک کارشناسی ارشد) به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. حجم نمونه در این پژوهش ۱۳۲ نفر (۶۵ معلم با مدرک کارشناسی و ۶۷ معلم با مدرک کارشناسی ارشد) از روش نمونه‌گیری در دسترس از طریق آنلاین صورت گرفته است.

ابزارها

الف) پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی هرمنس (۱۹۷۰)

برای سنجش انگیزه پیشرفت از تست هرمنس (۱۹۷۰) که توسط هومن و عسگری (۱۳۷۹) مورد تجدید نظر قرار گرفته استفاده شد. هرمنس (۱۹۷۰) بر مبنای دانش نظری و تجربی موجود درباره نیاز به پیشرفت و با بررسی بیشتر پژوهش‌های مربوط به موضوع نیاز به پیشرفت این پرسشنامه را ساخته است. هرمنس برای نوشتن سئوالات پرسشنامه انگیزش پیشرفت ده ویژگی که افراد دارای انگیزه پیشرفت بالا را از افراد با انگیزه پیشرفت پائین، متمایز می‌کند و از بررسی تحقیقات قبلی بدست آورده است، به عنوان مبنا و راهنما برای انتخاب سئوالات برگزیده است. ابتدا وی ۹۲ سؤال را برای پرسشنامه تهیه کرد، و در نهایت بر اساس ضریب اعتبار تعداد سئوالها را کاهش داده است. ده ویژگی که افراد دارای نیاز به پیشرفت بالا را از افراد با نیاز به پیشرفت پائین متمایز می‌کند و به عنوان مبنایی برای نوشتن سئوالات پرسشنامه استفاده شده دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- سطح آرزوی بالا ۲- انگیزه قوی برای تحرک به سوی بالا ۳- مقاومت طولانی در مواجهه با تکالیف با سطح دشواری متوسط
۴- تمایل به اعمال تلاش مجدد در انجام تکالیف نیمه تمام ۵- ادراک پویا از زمان یعنی احساس اینکه امور سریع روی می‌دهد
۶- آینده نگری ۷- توجه به ملاک شایستگی و لیاقت در انتخاب دوست یا همکار ۸- بازشناسی از طریق عملکرد خوب در کار
۹- کاری را به خوبی انجام دادن ۱۰- رفتار ریسک کردن پائین (لازم به ذکر است که پرسشنامه ۳۹ سوالی هیچ سوالی را در رابطه با این ویژگی آخر ندارد. به این ترتیب پرسشنامه براساس ۹ ویژگی فوق تدوین شده است). پرسشنامه دارای ۳۹ جمله بود که هومن و عسگری ۱۱ پرسش به آن اضافه کردند. پژوهشگران مذکور ضریب همگونی تست را در نمونه ۱۰۷۳ نفری دانش آموزان ۰/۸۰۳ و باتحلیل عاملی مواد این پرسشنامه هفت عامل (داشتن پشتکار، اعتماد به نفس، ادراک پویا از زمان، فرصت جویی، سخت کوشی، توجه به ملاک شایستگی در انتخاب دوست، سطح آرزوی بالا، آینده نگری) بدست آوردند سئوالات پرسشنامه به صورت ۳۹ جمله ناتمام بیان شده و به دنبال هر جمله ناتمام چند گزینه داده شده است. به این گزینه‌ها برحسب اینکه شدت انگیزه پیشرفت از زیاد به کم یا کم به زیاد باشد نمره تعلق می‌گیرد. نمره گذاری سوالها با توجه به ویژگیهای نه گانه که سئوالات بر اساس آنها نوشته شده عبارت است از، سئوالات ۱، ۴، ۹، ۱۰، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۷ و ۲۸ به صورت الف (۱) - ب (۲) - ج (۳) - د (۴) و سئوالات ۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸ و ۳۹ به صورت الف (۴) - ب (۳) - ج (۲) - د (۱) نمره گذاری می‌شود. نمرات بالایی که از مجموع سئوالات بدست می‌آید نشان دهنده وجود انگیزه پیشرفت بالا و نمرات پائین بیانگر انگیزه پیشرفت پائین است. در این پژوهش یک سؤال که در مورد قبولی کنکور بود. با توجه به این که نمونه مورد بررسی پژوهش معلمان بودند، حذف شد و روی بقیه سؤالها هم تغییر اندکی داده شد. به این ترتیب که کلمات مدرسه به دانشگاه و کلمات معلم به استاد تغییر یافت. این

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

پژوهش به محاسبه ضرایب اعتبار پرسشنامه و مقیاسهای آن در جامعه معلمان؛ اعمال اصلاح گویه ها در صورت لزوم؛ برآورد روائی سازه با استفاده از روش تحلیل عاملی و استخراج و نامگذاری عامل‌های این پرسشنامه می‌پردازد. قابل ذکر است که این پرسشنامه قبلاً در جامعه دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفته و در این پژوهش، در جامعه معلمان بررسی می‌شود.

نتایج

برای بررسی مقایسه پیشرفت تحصیلی در معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد، ابتدا به ویژگی‌های نمونه آماری می‌پردازیم که نتایج نشان می‌دهد میانگین و انحراف استاندارد سن معلمان با مدرک کارشناسی به ترتیب ۲۸/۳۲ و ۳/۰۷ و میانگین و انحراف استاندارد سن معلمان با مدرک کارشناسی ارشد به ترتیب ۲۹/۱۳ و ۴/۷۶ بود. استفاده از آزمون t مستقل نشان داد که بین دو گروه به لحاظ سن تفاوت معناداری وجود ندارد و بنابراین دو گروه به لحاظ سن همگن بودند. در گروه معلمان با مدرک کارشناسی ۴۸ زن و ۱۷ مرد حضور داشتند و در گروه معلمان با مدرک کارشناسی ارشد ۵۴ زن و ۱۳ مرد حضور داشتند. استفاده از آزمون کای اسکوتر پیرسون نشان داد که بین دو گروه به لحاظ جنسیت تفاوت معناداری وجود ندارد. در گروه معلمان با مدرک کارشناسی ۴۷ نفر مجرد و ۱۸ نفر متأهل حضور داشتند و در گروه معلمان با مدرک کارشناسی ارشد ۵۱ نفر مجرد و ۱۶ نفر متأهل حضور داشتند. استفاده از آزمون کای اسکوتر پیرسون نشان داد که بین دو گروه به لحاظ وضعیت تأهل تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۱: میانگین و انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی مؤلفه‌های پیشرفت تحصیلی^۱ در دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و

کارشناسی ارشد

پیشرفت تحصیلی	میانگین $\pm$ انحراف استاندارد		چولگی (کشیدگی)	
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کارشناسی ارشد
انگیزه پیشرفت تحصیلی	۹/۷۶ $\pm$ ۹۱/۸۳	۸/۲۹ $\pm$ ۹۸/۳۰	-۰/۱۵ - ۰/۵۳	۰/۰۴ - ۰/۳۹
معدل تحصیلی	۱/۴۱ $\pm$ ۱۶/۳۴	۱/۴۷ $\pm$ ۱۶/۹۵	-۰/۷۱ - ۰/۰۳	-۰/۳۶ - ۰/۳۹

جدول ۱ نشان می‌دهد که مقادیر چولگی و کشیدگی هر دو متغیر انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد در فاصله ± ۲ قرار دارد. این موضوع بیانگر آن است که توزیع داده‌های هر دو متغیر در هر دو گروه نرمال است. در ادامه جدول ۲ نتایج آزمون لون در ارزیابی مفروضه همگنی واریانس‌های خطا در هر یک

^۱ - همچنان که اشاره شده برای سنجش پیشرفت تحصیلی در پژوهش حاضر میانگین آخرین ترم تحصیلی و نمرات حاصل از پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی هرمنس به کار گرفته شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از متغیرهای انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد را نشان می‌دهد.

جدول ۲ آزمون لون در ارزیابی برابری واریانس‌های خطا برای متغیرهای انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی

متغیرها	F	df\	df۲	Sig
انگیزه پیشرفت تحصیلی	۱/۳۰	۱	۱۳۰	۰/۲۵۶
معدل تحصیلی	۰/۰۲	۱	۱۳۰	۰/۸۸۳

جدول ۲ نشان می‌دهد که واریانس خطای هیچ یک از پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست. بنابراین می‌توان گفت مفروضه همگنی واریانس‌های خطا برای هر یک از دو متغیر پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در دو گروه برقرار است.

برای بررسی فرضیه پژوهش مبنی بر بین دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد به لحاظ پیشرفت تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد. برای آزمون فرضیه پژوهش نیز از روش MANOVA استفاده شد و نتایج نشان داد که مفروضه همگنی ماتریس‌های کوواریانس متغیرهای وابسته در بین داده‌های مربوط به دو گروه برقرار است ($\text{Box's } M = ۲/۸۶$). همچنین نتیجه آزمون کرویت بارتلت در سطح ۰/۰۱ معنادار بود ($p < ۰/۰۰۱$, $F(۲, ۳۰) = ۳۰/۱۳۹$). در ادامه نتایج تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که ارزش F در مقایسه دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد به لحاظ متغیرهای انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($\text{Wilks' } \Lambda = ۰/۸۵۶$). به همین منظور تحلیل واریانس یک راه انجام شد تا معین گردد کدام یک از دو متغیر انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در بین دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد به لحاظ آماری متفاوت است. جدول ۳ نتایج تحلیل واریانس یکراهه در مقایسه انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در بین دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد را نشان می‌دهد.

جدول ۳ تحلیل واریانس یکراهه در مقایسه انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی در بین دو گروه معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد

متغیرها	میانگین مجذورات	میانگین مجذورات خطا	F	سطح معناداری	η^2
انگیزه پیشرفت تحصیلی	۱۳۸۰/۱۳	۸۱/۸۷	۱۶/۸۶	۰/۰۰۱	۰/۱۱۵
معدل تحصیلی	۱۲/۱۹	۲/۰۹	۵/۸۵	۰/۰۱۷	۰/۰۳۴

نکته ۱: در تحلیل واریانس یک راهه درجات آزادی بین گروهی ۱ و درجه آزادی خطا ۱۳۰ بود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جدول ۳ نشان می‌دهد که نمره F مربوط به انگیزه پیشرفت تحصیلی ($P < 0/01$ ، $F(1, 130) = 16/86$) و معدل تحصیلی ($P < 0/05$ ، $F(1, 130) = 5/85$) به ترتیب در سطوح ۰/۰۱ و ۰/۰۵ معنادار است. استفاده از آزمون تعقیبی بن فرونی نشان داد که معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد در مقایسه با معلمان با رشته کارشناسی در هر دو متغیر انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی نمرات بالاتری کسب کرده‌اند. بنابراین در آزمون فرضیه چنین نتیجه‌گیری شد که معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد در مقایسه با معلمان با رشته کارشناسی در هر دو متغیر انگیزه پیشرفت تحصیلی و معدل تحصیلی نمرات بالاتری کسب کرده‌اند.

بحث و نتیجه گیری

همان گونه که ذکر شد در بررسی مقایسه پیشرفت تحصیلی در معلمان با مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد، هم در مطالعات پیشین چه در داخل کشور و چه در خارج از کشور در ابعاد مختلف تأیید شده، همان گونه که نتایج پژوهش حاضر دلالت می‌کند. یافته‌های تحقیق حاضر با تحقیقات ترکمن و مرادی (۱۳۹۹)، پورپاریزی و همکاران (۱۳۹۷)، سالاری و همکاران (۱۳۹۷)، جوان هوشیار و لیوارحانی (۱۳۹۶)، برادی (۲۰۲۰)، لیلاند (۲۰۱۵)، کاپان (۲۰۱۰)، رام (۲۰۰۵) به طور غیرمستقیم همسو بوده است.

در تبیین احتمالی این فرضیه می‌توان گفت که هر برنامه آموزشی، هم عناصر کمیتی دارد و هم اجزای کیفیتی. بعد کمیتی برنامه‌ریزی آموزشی به مسایلی می‌پردازد که جنبه مقداری و شمارشی دارند؛ از قبیل تعداد افراد مورد نیاز، در سطوح مختلف دانش و مهارت و تخصص، برای بخش‌های مختلف تولید و خدمات؛ تعداد افراد لازم‌التعلیم در گروه‌های مختلف سنی؛ تعداد معلمان در دوره‌های و رشته‌های مختلف تخصصی تحصیلات رسمی؛ تعداد اساتید برای دوره‌ها، رشته‌ها و برنامه‌های مختلف آموزشی، تعداد مدیران و کارکنان آموزشی؛ تعداد دانشگاه‌ها، کلاس‌ها و مراکز و تاسیسات مختلف آموزشی؛ تجهیزات و وسایل آموزشی و ... بعد کیفیتی برنامه‌ریزی آموزشی با محتوای آموزش و چگونگی انجام آن سرو کار دارد و مسایلی از قبیل: فلسفه، آرمان‌ها، مقاصد و هدف‌های آموزشی، مواد درسی، روش‌شناسی آموزش، محیط و فضای معنوی و روانی آموزش و ... را شامل می‌شود. بر این اساس، تغییر رشته معلمان، برنامه‌ریزی آموزش عالی را در زمینه‌های مختلفی همچون پیش‌بینی تسهیلات و خدمات آموزشی، انتخاب اساتید و مربیان آموزشی، تعیین محتوا و مواد آموزشی و چگونگی انجام آن، فلسفه و اهداف آموزشی مقاطع و رشته‌های مختلف، تخصیص منابع و ... با چالش مواجه می‌کند. لذا، انتخاب رشته عاملی مهم و کلیدی در نظام‌های آموزشی می‌باشد و با وجود آنکه تغییر رشته پدیده‌ای شایع و طبیعی در تمامی کشورها است، اما به دلیل اثرات مختلف و عموماً منفی آن بر افراد و جامعه به طور عام و نظام آموزشی به طور خاص، کم اهمیت دانستن و بی‌توجهی به این پدیده به هیچ وجه جایز نیست. بنابراین، با کندوکاو دقیق علل تغییر رشته، نقاط قوت و ضعف و نیز تهدیدها و فرصت‌های فراوانی مشخص خواهند شد که با تمرکز بر آن‌ها می‌توان برنامه‌ریزی آموزشی دقیق‌تر و اثربخش‌تری را انجام داد و از صرف هزینه و زمان اضافی و بیهوده جلوگیری کرد و با بازنگری اساسی در اهداف و ماهیت رشته‌ها و هدایت تحصیلی صحیح و مناسب، در نهایت کارایی و اثربخشی نظام آموزش عالی را ممکن ساخت (زین آبادی و همکاران، ۱۳۹۷). پدیده انتخاب رشته تحصیلی دارای یک عنصر ادراکی- شناختی (ارزیابی از رشته دیگر و اعتقاد به سودمندی برون‌دادهای آن)، یک مؤلفه ارزشی- عاطفی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

(علاقه به رشته دیگر) و یک جزء رفتاری (تحصیل در رشته‌ای دیگر) می‌باشد. داوطلبان در فرایند انتخاب رشته از سه مرحله آمادگی، انحصار و ارزش‌یابی گذر می‌کنند. در مرحله اول عواملی مانند آمال و آرزوها، زمینه اجتماعی، افراد مرجع و مهم، تجربه و توانایی تحصیلی، سوابق و پیشینه خانوادگی ترجیحات فرد را جهت می‌دهد. در مرحله انحصار، فرد با اشخاص خاصی در مورد رشته‌ها و دانشگاه‌های مختلف مشورت می‌کند و هزینه‌ها و منافع احتمالی را مد نظر قرار می‌دهد. در مرحله سوم، گزینه‌های مختلف برای تصمیم‌گیری نهایی ارزیابی و رتبه‌بندی می‌شود (عبدی و آقابابا، ۱۳۸۷). مطابق نظریه چاپمن، انتخاب رشته تحصیلی و دانشگاه مورد نظر برای تحصیل بر اساس عوامل درونی شامل علاقه و سطح آرزوهای فردی، نگرش، توانایی و عملکرد تحصیلی و نیز عوامل بیرونی از قبیل وجود داشتن افراد مهم در زندگی فرد مثل خانواده، دوستان و غیره و ویژگی‌های دانشگاه شامل مقدار شهریه، مکان و سطح تحصیلی آن صورت می‌گیرد (دی‌رونک، ۲۰۰۷). بدون شک در دنیای امروز یکی از علائم موفقیت هر فرد، پیشرفت تحصیلی است. ترقی و توسعه هر کشوری رابطه مستقیم با پیشرفت علم، دانش و فناوری آن کشور دارد. پیشرفت علمی نیز حاصل نمی‌شود مگر این‌که افراد متفکر و خلاق تربیت شده باشند. پیشرفت تحصیلی به توانایی آموخته‌شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی اشاره دارد که به‌وسیله آزمون‌های استاندارد شده اندازه‌گیری می‌شود (اتکینسون و همکاران، ۱۹۹۸). پیشرفت تحصیلی به عوامل مختلفی بستگی دارد که بررسی این عوامل و تعیین سهم هر یک در پیشرفت تحصیلی به تعیین راهکارهایی برای شناخت عوامل مؤثر بر موفقیت و افت تحصیلی منجر خواهد شد و شناسایی این عوامل موجب تسهیل آماده سازی فراگیران برای ورود به دانشگاه و عملکرد تحصیلی بهتر آن‌ها در دانشگاه و همچنین جبران کاهش تعداد معلمان فارغ التحصیل و در نهایت اصلاح نرخ شکست و برنامه‌ریزی برای کاهش تکرار دوره در معلمان شده و به برنامه‌ریزان آموزشی کمک می‌کند تا عوامل مثبت اثرگذار را بهبود بخشند و از تأثیر عوامل منفی بکاهند. منابع نشان می‌دهند که عواملی چون فراگیر، آموزشگر، برنامه، تجهیزات و محیط آموزشی می‌توانند تأثیرات متفاوتی بر پیشرفت تحصیلی و یادگیری معلمان داشته باشند (احسانی، حاجی آقاجانی، رستگاری و همکاران، ۱۳۹۵). جوان هوشیار و لیواری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه سخت‌کوشی و کمال‌گرایی با پیشرفت تحصیلی معلمان پردیس فاطمه الزهرا (س) دانشگاه فرهنگیان تبریز" نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که بین سخت‌کوشی، تعهد، کنترل و مبارزه‌طلبی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. همچنین بین کمال‌گرایی و پیشرفت تحصیلی رابطه منفی معنی‌دار و معکوسی وجود دارد. نتایج رگرسیون چند متغیری نشان داد سخت‌کوشی و کمال‌گرایی به میزان ۴۱٪ درصد پیشرفت تحصیلی معلمان را تبیین می‌کنند. هر پژوهشی با محدودیت‌هایی روبرو می‌باشد که از این محدودیت‌ها می‌توان اشاره کرد به جنسیت نمونه‌ها و شرایط فرهنگی به سایر شهرها با احتیاط انجام شود و عدم دسترسی به پرسشنامه‌های ایرانی اشاره کرد.

تشکر و قدردانی

با سپاس فراوان از معلمان عزیزی که در انجام این پژوهش نهایت همکاری را به عمل آوردند.

منابع

۱. سالاری ارسلان، امامی سیگارودی عبدالحسین، زائرثابت فاطمه، شکبیا مریم، خجسته مریم، شریفی معصومه. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط پیشرفت تحصیلی با علاقه به رشته تحصیلی در معلمان پرستار. پژوهش در آموزش علوم پزشکی. ۱۰ (۲): ۶۸-۷۵، ۱۳۹۷.
۲. سیف، علی اکبر. (۱۳۹۸). روانشناسی تربیتی، تهران: انتشارات آگاه.
۳. سیف، علی اکبر. (۱۳۹۸). روش‌های آموزش و یادگیری، تهران: انتشارات دوران.
۴. مرادی، فاطمه. (۱۳۹۲). مقایسه خلاقیت و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس هوشمند و عادی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
۵. Steinmayr R & Spinath B. The importance of motivation as a predictor of school achievement. *Learning and Individual Differences*, ۲۰۰۹، ۱۹ (۱)، ۸۰-۹۰.